

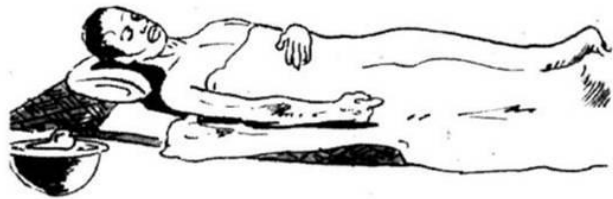
Sigida 4

Banabagatɔ furakɛcogo

Bana caman be yen minnu man jugu, banabagatɔ be nɔgɔya a yere ma hali ni a ma fura ta. Nka, a kera bana sugu o sugu ye, hali min man jugu, o be farikolo fanga dɔgɔya. Walasa banabagatɔ ka keneya jooa, a ka kan ka nin waleya ninnu matarafa.

1 Banabagatɔ ka daamu

Banabagatɔ ka kan ka a lafiɛe yɔɔ lafiyalen na, yelen ni fiɛe be yɔɔ min na kɔsebe. A ka kan ka tanga funteniba ni neneba ma. Ni nene be walima ni nene be banabagatɔ la, aw be dara walima birifini dɔ biri a la. Ni funteni be walima ni farigan be banabagatɔ la, aw be fini bɔ a la.

2 Jimafenw

A kera bana sugu o sugu ye, sanko ni farigan don, banabagatɔ ka kan ka jimafen caman min: ji, dute, furaji, jiridennɔɔɔ, minfen sumalenw.

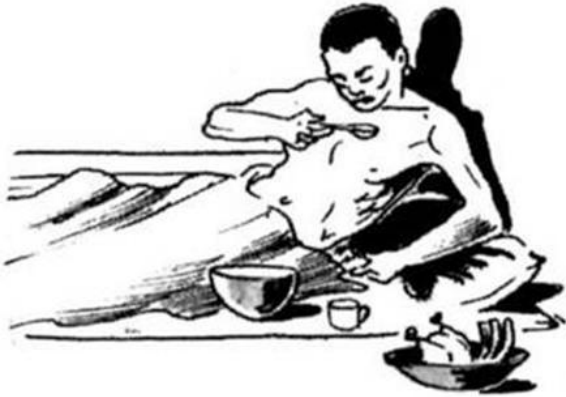
3 Saniya

A ka fisa banabagatɔ saniyalen ka to. A yere farikolo ni a ka finiw ka kan ka ko don o don. A ka dara ni a ka birifiniw fana ka kan ka saniya. Ni bana ka jugu, banabagatɔ dun te se ka a yere lawuli, aw ka kan ka a fari jɔsi ni fu niginnen walima fini dɔ sulen ye ji wɔɔkɔlen na.

Aw ka kan ka banabaato ko don beɛ.

4 Dumuni nafama dunni

Ni banabagato be a fe ka dumuni ke, aw ye dumuni di a ma. Dumuni kerenkerennen te bana caman kama, banabagato ka kan ka jimafenw, dumuni nafama sanumanw dun, i n'a fo sogo, jega, feene, she nakofenw ni jiridenw (aw ye sigida 10 laje).

Ni banabagato fanga ka dogon kojugu, dumuni ninu ka kan ka ke naji ye ka di a ma ani jiridennokow. An bana kuma bana minnu kan, ni olu be mago minnu na, o tigiw mako be dumuni kerenkerennen na. O dumuniw suguya bana jefo seben je nataw la.

Farikoloidese	229
Konoboli ni togotogoni.....	231
Foko	238
Furudimiw ni nsunkunaw	194
Beleni walima konodimi.....	129
Sukarodunbana.....	94
Sonnabanaw	436
Sayi	251
Komakililabanaw	466

5 Furakeli kerenkerennenw ka a jasin banabagato gelen ma

5.1 Jimafenw

Banabagato ka jimafenw minni nafa ka bon kosebe. Ni a te jimafen caman min, aw ye to ka do di a ma waati bee. Ni a minni ka gelen a ma, aw be donni donni di a ma miniti 5 o miniti 5 walima miniti 10 o miniti 10.

Aw ye banabagato ka jimafenw minta suman tile kono. Baliku ka kan ka ji litiri 2 ni ko min tile kono. A ka kan ka mililitiri 250 jegenne ke sije 3 fo ka se sije 4 ma tile kono. Ni a te ji caman min, a te jegenne caman ke walima ni jidese taamasije werew be a la, a wajibiyalen don a ka ji caman min. A ka kan ka jimafenw nafama kokomaw min. Aw be se ka minfen di a ma, min be farikolo nafa. Ni a te se ka ji min, aw ye dogotoko jini min be soromuji ke a la. Ni banabagato be se ka ji min donni donni, nafa te soromuji keli la tuguni.

5.2 Dumuniw

Ni banabagato te se ka dumuni girinmanw dun, aw ye najiw, 𐤎𐤏𐤐, jiridenn𐤎𐤏𐤐 ani jimafen nafama werew di a ma (sigida min be kuma balo kan, aw ye o laje).

Seri ni malojjiw ka ni, nka a ni dumuni nafama werew ka kan ka di a ma 𐤎𐤏𐤐 fe. Aw be se ka shefan, she, jege walima sogoshilen najiw tobi ka di a ma. Ni banabagato te dumuni caman dun, o la, a ka kan ka dumuni 𐤎𐤏𐤐 ni 𐤎𐤏𐤐 ni 𐤎𐤏𐤐 ni 𐤎𐤏𐤐 caman tile 𐤎𐤏𐤐.

5.3 Saniya

Saniya nafa ka bon 𐤎𐤏𐤐 be banabagato ma. A ka kan ka ko ji 𐤎𐤏𐤐 𐤎𐤏𐤐 na don o don.

A ka daraw ka kan ka falen don o don ni u 𐤎𐤏𐤐ra. Ni bana yelemata don, aw ye aw yere 𐤎𐤏𐤐si banabagato ka finiw, a ka daraw ni a ka serebetiw la, sango ni u 𐤎𐤏𐤐nnen don walima ni joli be u la. Walasa ka u banakisew ni mikorbuw faga aw ka kan ka u ko jikalan ni safine walima jaweliji la.

5.4 Banabagato yelemacogo dilan kan

Fanga te banabagato min na, ni a te se ka a yelema a yere ye aw ye a deme siɛ caman tile 𐤎𐤏𐤐 a ka a yelema. O cogo de la an be se ka a farikolo tanga jolisu ma. Walasa ka kunnafoni soro jolisu kelecoɛo ni a furakecoɛo kan, (aw ye seɛben 𐤎𐤏𐤐 312 laje).

Den min menna bana na, o ka kan ka da a ba sen kan. A yelema yelemani be se ka a tanga keredimi ma o ye bana ye min ka teli ka banabagato degunnenw soro, minnu dalen be men dilan kan. Ni farigan be banabagato la, a be soro soro, ani ni a ninakili ka teli, o be se ka ke keredimi ye (aw ye seɛben 𐤎𐤏𐤐 171 laje).

5.5 Aw ye jatemine ke ni yelema be ka don bana na

An ka kan ka jatemine ke ni bana be ka juguya walima ni a be ka 𐤎𐤏𐤐ya. Aw ye aw hakili to nin fen ninnu na siɛ naani tile 𐤎𐤏𐤐:

Farikolo funteni hake

Dusukun tantanni hake miniti kelen 𐤎𐤏𐤐

Ninakili hake miniti kelen 𐤎𐤏𐤐

Aw ye aw hakili to a ka ji minta, jεgeε keta ani banakɔtaa hake la tile kɔɔ. Aw ye banabagatɔ ka kunnafoniw bεε seben ka lase dɔgɔtɔrɔ ma.

Banabagatɔ kɔrɔsigibaga ka kan ka jateminε ke bana juguw taamasijεw na. **Bana jugu ninnu tamasijεw** bε sɔrɔ seben jε nata la. Ni banabagatɔ ka bana bε nin taamasijεw dɔ jira, **aw ye deme jini dɔgɔtɔrɔ fε teliya la.**

6 Bana jugu taamasijεw

Ni nin taamasijε dɔ walima a caman bε banabagatɔ min na, o bε a jira ko bana ka jugu so kɔɔ furakeli ma dɔgɔtɔrɔ ka deme kɔ. A ni bε se ka to a da fε. **Aw ye taa ni a ye dɔgɔtɔrɔso la jooa.**

Sani dɔgɔtɔrɔ ka na, aw ye waleya ninnu ke minnu jεfɔlen don seben jε kɔfɔlenw kɔɔ.

1. Basibɔn juguman ka bɔ farikolo fan dɔ la..... 131
2. Ni banabagatɔ sɔgɔsɔgɔra, joli bε bɔ 179
3. Sɔnniw walima dawolow mana ke bulama ye (ni o tun te ke ka kɔrɔ) 304
4. Ninakili degun banbali hali ni a tigi ye a sεgennafijε bɔ 123, 437
5. Ni banabagatɔ lakunu man di 122, 127
6. Fanga dɔgɔya kojugu fε, banabagatɔ bε jεnami ni a wulila ka a jɔ..... 121, 433
7. Ka leri tan ni fila ke walima ka tεmε o kan ka sɔrɔ a ma sugunεke sɔrɔ 339
8. Ka tile kelen ni kɔ ke ka sɔrɔ a ma ji min walima ka dumuni ke 274
9. Ni baliku ka fɔkɔ walima kɔɔboli tεmεna tile kelen kan, ni denmisenni ta tεmεna leri caman kan, walima ni farikolo jidese bε a senkɔrɔ..... 231
10. Ni banakɔtaa finnen don i n'a fɔ gudɔrɔn wa fana joli bε a la..... 195
11. Kɔɔdimi gɛlen, kerεnkerεnnyε la ni mɔgɔ tε banakɔtaa sɔrɔ, walima ni mɔgɔ ye kɔɔbara dogidogi, a bε a sɔrɔ a ka gɛlen..... 130
12. Dimi gɛlen kuntaala jan min bε tεmε tile saba kan..... 130
13. Ni kan jalen don ani ka kɔ kuru, da galakaw bε ja walima ni u tε ja 182, 185

14. Ni farigantɔ be kirin ka caya walima ni bana jugu dɔ be a la.....	76, 185
15. Farigan jugumanba (ka tɛmɛ degere 39 kan) fura ma se ka min nɔgɔya walima farigan min kuntaala be tile 4 walima 5 bɔ	278
16. Jali kuntaala jan tuma caman ani fana dagalakaw be ja	274
17. Joli bɔli sɔgɔsɔgɔ senfe.....	270
18. Ni banabagatɔ fanga be dɔgɔya ka taa a fe kabini tuma jan	270
19. Ni Joli be bɔ sugunɛ na	220, 337
20. Joli min be bonya ka taa a fe ani min tɛ ban hali ni a furakera.....	284
21. Kuru, a mana ke farikolo fan o fan, ni a be bonya ka taa a fe.....	392
22. Tansiyɔn yelesi kojugu (ka se 22/120 ma walima ka caya ni o ye)	327
23. Kɔnɔmaya senfe geleyaw, jiginni senfe geleyaw walima jiginni kɔfe geleyaw, ka fara fen dɔw kan i n'a fɔ:	
Jolibɔn kɔnɔmaya waati	381
Tansiyɔn yelesi kojugu (ka a se 160/110 ma walima ka caya ni o ye)	249
Bana ni farigan faralen jɔgɔn kan jibatɔ la.....	386
Kɔnɔtɔjɛ.....	386

7 Dɛmɛ be jini dɔgɔtɔrɔ fe cogodi ani waati jumen

Kabini aw be bana jugu dɔ taamasijɛ fɔlɔ ye, aw ye dɔgɔtɔrɔ dɔ ka dɛmɛ jini, aw kana a to bana ka juguya fo banabagatɔ ka dese ka taama ka taa dɔgɔtɔrɔ fe yen walima dɔgɔtɔrɔso la.

Lahala dɔw be yen, minnu be a to banabagatɔ ka sigi ka dɔgɔtɔrɔ makɔnɔ i n'a fɔ: ni a joginnen don ani a tɛ se ka bɔ a nɔn na. Nka lahala dɔw la, a ka kan ka lataa dɔgɔtɔrɔso la joona i n'a fɔ beleni walima kɔnɔdimi, mɔgɔ man kan ka sigi ka dɔgɔtɔrɔ makɔnɔ ni nin bana kofɔlen ninnu ye.

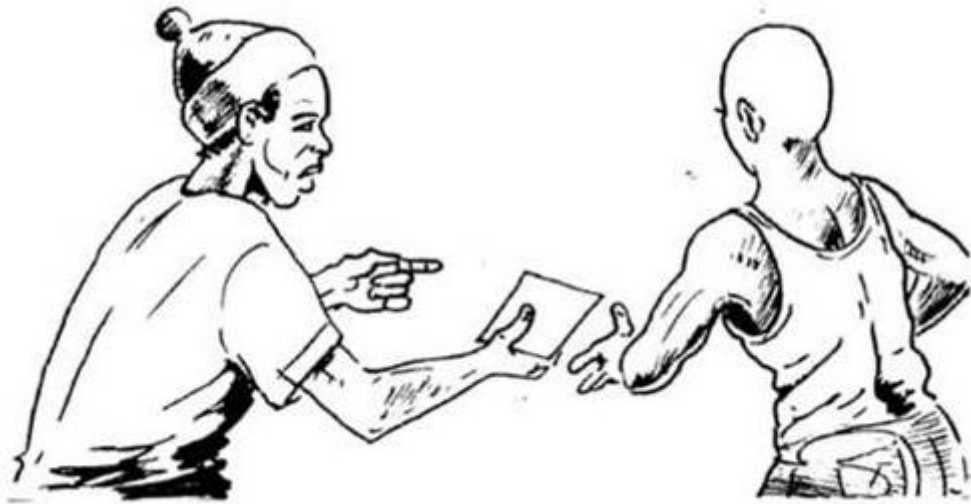
Ni aw be mɔgɔ ta barankari la walima wotoro la, aw ye aw jija cogo beɛ la a tigi dacogo ka jɛ, walasa a kana bin. Ni a tigi yɔrɔ dɔw kolow karilen don, aw be olu siri ni walani ye ka u sigi yɔrɔ kelen sani aw ka taa ni a ye dɔgɔtɔrɔso la (furakeliyɔrɔ la). Ni o ye a sɔrɔ tile ka farin, aw be birifini dɔ siri barankari walima wotoro sanfe walasa banabagatɔ ka suma ni fiɛ sɔrɔ.

8 Kunnafoni lasecogo dɔgɔtɔɔ ma (keneyabaarakela)

Sani dɔgɔtɔɔ ka fura seben, a ka kan ka banabagato laje fɔɔ. Ni aw be se, aw ye banabagato lasɛ dɔgɔtɔɔ ma , nka ni aw tɛ se ka o kɛ, aw be dɔgɔtɔɔ wele ka na, ni o fana tɛ se ka kɛ, aw be mɔgo ci dɔgɔtɔɔ ma min be se ka banabagato in ka bana jɛfo ka jɛ. **Aw kana denmisenni walima naloma bila abada ka taa nin ci suguya ninnu jɛnabɔli la.**

Sani aw ka mɔgo ci dɔgɔtɔɔ ma walima ka a bila ka taa ladilikanw ni fura jini, aw ye banabagato laje (segesɛgɛ) ka jɛ ka bana in cogoya bɛɛ dɔn ani banabagato in yere ka lahala (aw ye sigida 2 laje).

Sɛben jɛ nata kɔɔ, sɛben dɔ labencogo be yen min be aw demɛ ka banabagato ka bana kunnafoniw seben. O seben misali werɛw be aw ka bila la nin gafe in laban na. Aw be se ka o seben dɔ tige ani ka a lafa ka jɛ ni banabagato ka bana kunnafoni bɛɛ kelen kelen ye.

Ni aw be mɔgo bila ka taa dɔgɔtɔɔ demɛ jini, aw ye aw geleya waati bɛɛ ka banabagato ka kunnafoniseben dɔ di a tigi ma ka taa.

9 Banabagatɔ ka kunnafoniseben

Ni aw be taa deme nini dogotɔrɔ fe, ka da a kan a ka gelen ka taa ni banabagatɔ ye dogotɔrɔso la, aw ye kunnafoniseben in laben ka taa a di dogotɔrɔ ma.

Banabagatɔ tɔgɔ _____ A si hake _____

Ce/muso _____ A ka dugu tɔgɔ: _____

A ka sigida keneyabaarakela tɔgɔ _____

Bana jumen be a la? _____

O bana daminena waati jumen? _____

A daminena cogodi? _____

Farigan be a senkɔrɔ wa? _____ A fari kalaya be degere joli la? _____ °

O be waati joli bɔ? _____

Dimi be a la wa? _____ a fan jumen? _____ dimi suguya jumen? _____

Aw ye kuma farikolo fanw kan an bana minnu tɔgɔ fɔ,ka a laje ni bana te u la:

Golo _____ Tulow _____

Nɛw _____ Da ni kankɔnɔna _____

Dogoyɔrɔw _____

Sugune: A ka ca walima a ka dogɔ? _____ A je be cogodi? _____ Sugune keli ka gelen wa? _____

Aw ye taamasijɛw di _____ a be sugune ke sije joli tile kɔnɔ?: _____

Banakɔtaa: a je be cogodi? _____ Joli walima yiriyiri be ke a la wa? _____ Kɔnɔboli? _____

A be taa jegen na sije joli tile kɔnɔ? _____ Kaliya? _____ Farijitanya? _____

A dimi ka nɔgɔ walima a ka jugu wa? _____ Tumuw be a la wa? _____ Tumu suguya jumen? _____

Ninakili: Ninakiliko hake miniti kɔnɔ: _____

A be ninakili kɔsebe wa, a be dan sira la wa walima a be ninakili ka je wa? _____

Geleya yere be ninakili la wa? (Aw ye o taamasijɛw seben): _____

Sɔgɔɔgɔ (Aw ye a cogoya jɛfɔ): _____

Sɔgɔɔgɔkan be ke i n'a fɔ filefiyekan wa? _____ Yiriyara be a la wa? _____ Joli be a la wa? _____

A be fɔkɔ wa? _____

Bana minnu taamasijɛ forɔ sanfe olu kɔfe bana were taamasijɛw be yen wa? Kerɛkerɛnɛnya la bana gelenw taamasijɛw minnu kɔfɔlen don seben je kunnafɔw la _____ Jumenw? (Aw ye u jɛfɔ kelen kelen): _____

Taamasijɛ werew

A delila ka fura dɔ ta ni o ye fari jegen walima geleya were lase a ma wa? _____

Jumenw? _____

Banabagatɔ be cogodi?

Bana man jugu kɔsebe A ka jugu A ka jugu kɔsebe